

Viite:

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 22.5.2026, VN/9627/2026

Asia:

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin, lukiolakiin, ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännöksiä koulutuksen järjestämisestä poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Ylioppilastutkinnosta annettua lakia muutettaisiin siten, että lakiin lisättäisiin erityissäännös, jonka mukaan hallintolain mukaisesta perusteluvollisuudesta voitaisiin poiketa koesuorituksen arvostelua koskevassa oikaisuvaatimusmenettelyssä. Lisäksi esityksessä ehdotetaan eräitä muitakin muutoksia edellä mainittuihin lakeihin.

Yleistä

Pidän esityksen tavoitteita koulutusjärjestelmän toimintakyvyn turvaamiseksi häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä sääntelyn selkeyttämiseksi lähtökohtaisesti perusteltuina. Samaan aikaan kuin erilaiset vakaviin häiriötilanteisiin liittyvät toimivaltuudet ja myös näiden olosuhteiden määritelmät erilaisessa lainsäädännössä yleistyvät lainsäädäntökokonaisuudesta voi tulla hankalasti kokonaisuutena hahmottuva ja epäyhtenäinen. Ministeriön on aiheellista omalla toimialallaan seurata lainsäädäntökehitystä myös tältä kannalta.

Pidän aiheellisena tuoda esiin eräitä perusoikeuksien toteutumiseen, hyvän hallinnon vaatimuksiin sekä sääntelyn täsmällisyyteen liittyviä näkökohtia, joiden arviointia olisi perusteltua täsmentää esityksen jatkovalmistelussa.

Häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskeva sääntely

Pidän perusteltuna, että koulutusta koskevaan erityislainsäädäntöön sisällytetään säännöksiä häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta. Esitys liittyy samalla valmiuslain kokonaisuudistukseen, minkä vuoksi sääntelykokonaisuuden johdonmukaisuuden merkitys korostuu.

Näkemykseni mukaan jatkovalmistelussa olisi perusteltua arvioida vielä tarkemmin ehdotetun häiriötilanteen käsitteen sisältöä sekä niitä edellytyksiä, joiden vallitessa poikkeussäännösten soveltaminen tulee mahdolliseksi.

Esitysluonnoksessa häiriötilanteella tarkoitetaan poikkeuksellista uhkaa, tilannetta tai tapahtumaa, joka vaarantaa opiskelijoiden turvallisuuden tai terveyden taikka estää koulutuksen järjestäjää toimimasta laissa säädetyllä tavalla. Häiriötilanteiden olemassaoloa ei kuitenkaan todettaisi vastaavalla tavalla kuin valmiuslain mukaisia poikkeusoloja. Tämän vuoksi olisi aiheellista täsmentää perusteluissa sitä, millä perusteella ja minkä tahon arvion nojalla häiriötilanteen katsotaan olevan käsillä silloin, kun sen perusteella voidaan ryhtyä yksilöiden oikeusasemaan vaikuttaviin poikkeuksellisiin toimenpiteisiin. Ottaen lisäksi huomioon häiriötilanteisiin liittyvien toimivaltuuksien poikkeuksellisuuden lainsäädännössä olisi aiheellista myös korostaa häiriötilanteiden vakavuutta ja poikkeuksellisuutta.

Samoin olisi perusteltua arvioida tarkemmin ehdotettujen poikkeamisvaltuuksien suhdetta valmiuslain kokonaisuudistuksessa ehdotettuun opetustoimintaa koskevaan sääntelyyn.

Oppivelvollisten ensisijaisuus

Pidän lähtökohtaisesti perusteltuna sitä, että rajallisten resurssien tilanteessa turvataan ensisijaisesti oppivelvollisten oikeus koulutukseen.

Näkemykseni mukaan esityksen perusteluja olisi kuitenkin aiheellista täydentää niiden vaikutusten osalta, joita sääntelyllä voi olla muihin opiskelijaryhmiin sekä arvioida sääntelyn suhdetta perustuslain 6 §:n mukaiseen yhdenvertaisuuteen.

Lisäksi esityksen vaikutusarviointeja olisi myös tarpeen täydentää arvioimalla sitä, millaisia vaikutuksia koulutuksen perusteista, näyttöjen toteuttamisesta ja opetusjärjestelyistä poikkeamisella voi olla opiskelijoiden mahdollisuuksiin saavuttaa koulutukselle asetetut

osaamistavoitteet pitkittyvissä häiriötilanteissa. Tältä osin viitataan myös oppivelvollisten tosiasiallisen yhdenvertaisuuden merkitykseen erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden näkökulmasta.

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaa ja näyttöjä koskevat poikkeukset

Esityksessä ehdotetaan mahdollisuutta poiketa eräistä henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimista koskevista menettelyistä sekä näyttöjen toteuttamistavoista.

Totean, että jatkovalmistelussa olisi perusteltua tarkentaa sääntelyn soveltamisedellytyksiä erityisesti siltä osin kuin ehdotetut säännökset perustuvat käsitteeseen "pitkäkestoinen häiriötilanne". Esityksestä ei täysin selkeästi ilmene, miten tällaisen tilanteen olemassaolo todetaan eikä myöskään se, millaisella menettelyllä opetus- ja kulttuuriministeriö voisi puuttua säännösten soveltamiseen yksittäistapauksessa. Sääntelyn ennakoitavuuden ja yhdenmukaisen soveltamisen näkökulmasta olisi perusteltua täsmentää näitä kysymyksiä esityksen jatkovalmistelussa.

Ylioppilastutkinnon arvostelua koskeva perusteluvelvollisuus

Pidän ymmärrettävänä tarvetta huomioida ylioppilastutkinnon arvostelujärjestelmän erityispiirteet sekä eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa EOAK/2193/2023 esiin tuodut näkökohdat.

Ehdotettu sääntely liittyy Suomen perustuslain 21 §:ssä turvattuun oikeuteen saada perusteltu päätös. Tämän vuoksi säätämisjärjestysperusteluissa olisi perusteltua arvioida yksityiskohtaisemmin hallintolain perusteluvelvollisuudesta poikkeamisen hyväksyttävyyttä ja oikeasuhtaisuutta.

Esityksen perusteluissa olisi lisäksi aiheellista täsmentää, mitä tietoja kokelaalle tulee jatkossa vähintään antaa arvosteluperusteiden soveltamisesta sekä millä tavoin ehdotettu erityissääntely turvaa oikeuden arvioida oikaisuvaatimukseen annettavan ratkaisun asianmukaisuutta.

Pidän tärkeänä, että sääntelykokonaisuudesta ilmenee selkeästi, miten oikeusturvan toteutuminen varmistetaan silloin, kun hallintolain yleisestä perusteluvelvollisuudesta poiketaan. Samassa yhteydessä olisi aiheellista tuoda esiin se, että oikaisuvaatimuksen yhteydessä päätös kuitenkin edellyttää myös perustelut.

Työelämätoimikunnat

Totean, että arvioinnin oikaisumenettelyllä on opiskelijoiden oikeusturvan kannalta olennainen merkitys. Mikäli työelämätoimikuntien tehtäviä siirretään Opetushallitukselle, jatkovalmistelussa olisi perusteltua arvioida muutoksen vaikutuksia oikeusturvan toteutumiseen sekä varmistaa, että Opetushallituksella on käytettävissään tehtävien hoidon edellyttämät toimivaltuudet ja resurssit. Samalla olisi aiheellista arvioida, ovatko tiedonsaantioikeuksia koskevat säännökset muuttuneessa tehtävärakenteessa riittäviä Opetushallitukselle siirtyvien tehtävien asianmukaiseksi hoitamiseksi.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Janne Salminen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama